

ÖÖS ON (ROHKEM) ASJU

**Carolina Pihelgas. Pimeduse pisi-
asjad. Kaksikhammas, 2017. 84 lk.**

Carolina Pihelga debüütkoogu „Sõrme-
muster” (2006) algab järgmise luule-
tusega: „Üks tüdruk rääkis mulle oma
unistusest / kus / ta lamab suures maha-
jäetud ruumis, / vannis, / suleb silmad ja
ainus, mis ta kuuleb / on / kuidas küm-
nest aknast sisse voolab / valgus.”

See nooruslikult hele pilt on huvitav
kontrast kõnealuse videvikuvärvi raa-
matuga „Pimeduse pisi-asjad”, milles on
valgust vähe ning „Öö on tume nagu sisi-
kond, mida riided ja nahk hoolikalt / var-
javad, ei küsi millekski luba, võib ainult
aimata, milleks / ta võimeline on” (lk 47).
Eesti Kultuurkapitali luuleauhinna
nomineeritud teos on autori seni kõige
ühtlasem ja kontsentreeritum luule-
koogu. Üsna selgelt üheks tervikuks kir-
jutatud raamatu sügavam mõju seisneb
just kompositsioonis: iga üksik luuletus
on seotud teistega ning mõjub eralda-
matu osana kõikide lehekülgede ühisest
täendusruumist. Ehk „luulekogu” ei
tähenda selle raamatu puhul kindlasti
praktilistel kaalutlustel ühiste kaante
vahele „kogutud” tekstivalikut. Pigem
kannavad üksikud tekstid ühest suurest
tähenduste „kogust” ettevaatlikult lahti
harutatud niite.

Kuigi suurem osa luuletusi tõukub
igapäevastest hetkedest, on nende tuum
kõike muud kui argine. Pimedas kobada
ei ole teadupärast kuigi mugav ning
pimedusest kõneledda ammuigi mitte. Kii-
rustav progressile orienteeritud maailm
taotleb „valgustatust” nii füüsilises kui
ka psüühilises ruumis ning pimedusele
ei jätku kuigi palju aset. Ööd on peide-
tud linnatuledesse, pilkaspime loodus

seostub eeskätt õudusfilmidega ning
hämarusse tõrjutud keerulised ja sele-
tamatud nähtused pöörduvad kahtla-
seks – ja selle arvelt võib kellelegi olla
kasulik pimedusehirmu veelgi võimen-
dada. Väljaspoolsest õudsem on küllap
vaid inimlooma sisemine pimedus, kuid
sellegi kõrvaletõrjumiseks on leiutatud
hulgaliselt võimalusi. „Pimeduse pisi-
asjade” lüüriline mina rändab inspiree-
riva julgusega just selles ebamugavas,
ent vägagi ehtsas varjuhämus.

Videvik ja mälu

Enamasti ei alga luuletused ööpimedu-
sest, vaid kusagilt videvikuhetkedest,
kus selgepiirilistel seletustel on vähem
kaalu ning tajud pöörduvad sisemaa-
ilma. Niisuguseks käimalükkavaks val-
gusseisundiks võib olla näiteks kookonit
kuduv tuhm talvehommik (lk 9), „väike
örn valgus” lapse juustes (lk 12), aknast
paistev „merevaigust tehtud” õhtupäike
(lk 13), hämara puistee lampide ette-
vaatlik valgus (lk 14), „mööda sametisi
kaldaid nagu piki pehmeid põski” saa-
buv õhtu (lk 73) jne. Videvikuhämus on
peidus ärkveloleku ja unenäoilma vahe-
värvid, milles võivad ilmuda mineviku-
vaimud ning klaaruda eksistentsiaal-
sete otsingutega seotud mäluühendused.
Haaramatusele vaatamata võib niisu-
gune kogemus kätkeada osadus- ja turva-
tunnet: „Otsida ikka pääsu, sinna tume-
dasse hetke, / tõelisesse varjupaika, mis
ei saa kunagi kedagi / tagasi lükata, veel
vähem siis kaitsta” (lk 76). Hämaruses
elavnevad pildid nii kadunud isast kui
ka kaugematest esivanematest, kellest
elavad mälestused on juba kadunud
või pole neid kunagi olnudki: „Kasva-

sin üles mälestusteta, / teadmata isegi oma vanavanemate / nimesid. Olin nagu möödalastud / hetk [---]" (lk 15).

Mälu ja identiteediga seotud sõlme-
pundar, mille kohta võiks tavaolukorras öelda ka minevikutaak, on „Pimeduse piasjade” olulisi valupunkte. Luulekogu suudab panna lugeja kahtlema õige mitmes tuttava, ent keerulise mõiste n-ö argises tähenduses. Seega, võib-olla ei peagi mineviku nn taak olema ebamugav koorem, mida peaks püüdma erinevatel viisidel kergendada või seljast heita, et kiiresti „eluga edasi minna” nagu „valgustatud” maailmas kohane? Pihelga tekstid näivad siin-seal haaravat ajaloo kuristikku kadunud videviku pidamise traditsiooni järele: möödunud aegade kogemused ja kogejad hõlmatakse keelevahendite kaudu käesolevasse hetke, nii et ilmne ja unenäoline muutuvad tajudes üsna ühetaoliseks. Peeter Sauter on märkinud, kuidas kõnealune kogu „tundub paras tagurpidiliikumine ja mäletamine, sest argised asjad ei juhtu siin ja praegu tavailmas, vaid unenäolises ruumis, mis nagu narkonägemus võib tunduda tavareaalsusest reaalsem”.¹ Kuigi videviku kohtumised on lineaarsusele tuginevas maailmaseletuses pimedusse tõrjutud, ei muuda see mälu ja põlvnemise problemaatikat olematuks: „Sinu pärisosa / on see, mille eest pageda ei saa – / sõda, mida peetakse veel vanamoodi, / kaevikutes. Õpitud naeratus varjab / seda siiski hästi.” (lk 35) Kuid mineviku vaimud ei kohku maskidest, „[n]ad koputavad öö uksele, ei hooli, et teeskleme magajaid” (lk 48).

Hinge pime öö

Uneilma piiril minevikuvaimude kannul rännates kõigutab luuletaja ka hingelise üksinduse tähendust. Kuigi tekstides joonistuvad välja ka lapse, armastatu, ema ja kadunud isa piirjooned, kaovad nad hämaruse saabudes oma unenägu-

¹ P. Sauter, Luulest teispoole luulet. – Sirp 26. I 2018.

desse ning lüüriline mina näib otsinguretkedel pöörduvat eelkõige iseenese poole. Mõnikord on luuleridades peegelduv üksildus suisa halvav: „Alasti üksinda voodis, suu kuivab ja pissihäda. Tahaksid, / et taevass neelaks su ja sülitaks teises kohas välja. Helide / sees on õõnsus, üks ruum, kuhu peidad end nagu viimase / lendorava üksindus.” (lk 25) Suures joones ei paista „Pimeduse piasjade” üksildus aga pessimistlikuna, vaid on pigem neutraalne ja loomulik igäüht puudutav hingeline kogemus. Umbes sedalaadi nagu Haruki Murakami essees „Jalutuskäik Kobesse”², kus autor mängib mõttega, et inimese elukäik ongi ehk üksildusega harjumise staadiumide rida ning selles pole midagi valet ega kurtmisväärset.

Luulekogu hakkas esmakordsel lugemisel minu jaoks seostuma religiooni-antropoloog Heili Sepa³ käsitlusega hinge pimedast ööst kui universaalsest inimesena kasvamise kogemusest. See on kannatusese sündinud hingeline üleminekuprotsess, mida mütoloogias väljendatakse sageli allmaailmas käimise kujundi kaudu. Argiselt võiks öelda ka masendus – järjekordne tuntud, ent valgustkartev sõna.

Samale kujundile saab toetada ka „Pimeduse piasjade” ühe lugemisviisi: kuuest tsüklist koosneva luulekogu alguse kompav nukrus ja lakoonilised värsiread (katkevad lähedusniidid, lapsepõlvemälestused, isale pühendatud luuletus) juhatavad sisse haaravamad unenäorännakud koos jõulisemate sisedialoogidega. Kulminatsioonina mõju-

² H. Murakami, A Walk to Kobe. – Granta 2013, kd 124: Travel. <https://granta.com/a-walk-to-kobe/> (23. IX 2018).

³ H. Sepp, Hinge pime öö. – ERR Raadio Ööülikool, eetris 15. IV 2017. <https://arhiiv.err.ee/vaata/raadio-oulikool-heili-sepp-hinge-pime-oo> (17. X 2018); H. Sepp, Hinge pime öö. – Looming 2018, nr 6, lk 860–874; nr 7, lk 1010–1022; lühemas versioonis: H. Sepp, Kui tee su ees on pime. – Müüri-leht, nr 74 (mai 2018), lk 22–23. <https://www.muurileht.ee/kui-tee-su-ees-on-pime/> (17. X 2018).

vad neljanda tsükli intensiivsed, tühjade ridadega lõikudeks jaotatud luuletused, kus erinevad minakihistused satuvad läbi trellide vastamisi (lk 47) ning kõnel-dakse lahkumisest ja surmast: „See osa sinust, kes oled mina, peab surema” (lk 51). Luulekogu lõpupoole muutuvad kandvamaks leppimine ja lootus ning tekstid suubuvad kevadise uuestisünni kargusesse, jäädes usaldama pimeduse väge: „Pimeduse juured luuletuse südamik, inimese / ja öö südamik selle kauge sünnikuristiku serval juhatavad / teed kurttum vanamees ja tema haisev hingeõhk. Järgne / neile kindlal sammul, pimesi nagu süütamata latern, / esimese elusolendi jõuetusega.” (lk 75)

Mainimisväärt märksõna on ehk veel väsimus. Näiteks eespool juba viidatud

Peeter Sauter tajub Pihelga luuletuste lihtsuses tekstidest küllastumist, mida ta seostab autori toimetajatööga. Olgu siis tekstidest või sõnavahust küllastumine, eksistentsiaalne tüdimus („Tüdimus / nagu raske eesriie, mis iga õhtu / ette tõmmatakse”, lk 39) vms – ka väsimusele ei leidu valguse käes sageli justkui kohta. Küllap seetõttu tundub väsimuse kunstipärase väljendamise mõte esmajoones vastuolulisena. Carolina Pihelgas meenutab aga „Pimeduse piasjades” korduvalt, et kõik on lõputult keerulisem ja huvitavam sellest väikesest osast seletustest, mida valgus suudab piiritleda.

MARGIT TINTSO